

δρόμους ἄντρου φαρμακευτριῶν, καὶ δὲν βλέπεις τὴν ὥραν πότε νὰ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν.

Διὰ τῶν ἀποκρύφων τούτων μερῶν δὴδηγοῦσι συνήθως οἱ μεσίται εἰς τὰ ἐργαστήρια τὰ πλέον ἀπομεινωμένα, ἐν οἷς πωλεῖται ὀλίγον τι ἐξ ὄλων τῶν πραγμάτων, εἰδὸς τι μεγάλης ἀγορᾶς ἐν μικρογραφίᾳ, ῥωποπωλεῖα μεγαλοπρεπῆ, λίαν ἀξιοθέατα, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικίνδυνα, διότι περιέχουσι τόσα καὶ τόσον παράξενα καὶ σπάνια πράγματα, ὥστε κινδυνεύει ἐκεῖ ν' ἀνοίξῃ τὸ βάλαντιόν τῆς καὶ αὐτὴ ἢ ἐνσαρκωμένη φιλαργυρία. Οἱ παντοπωληταὶ οὗτοι κατεργαροὶ μὲ διπλωμα, ἐννοεῖται, καὶ πολὺγλωττοι, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοὶ των, διὰ νὰ παγιδεύσωσι τοὺς ἀγοραστὰς των μεταχειρίζονται μέθοδόν τινα δραματικὴν, ἀρκετὰ διασκεδαστικὴν, δι' ἧς σπανίως ἀποτυγχάνει ὁ ἠθοποιὸς τοῦ σκοποῦ του. Τὰ ἐργαστήριά των εἶνε σχεδὸν ὅλα κελιά μικρότατα καὶ σκοτεινά, πλήρη κιβωτίων καὶ ἐρμαρίων, ὅπου εἶνε ἀνάγκη ν' ἀνάψῃ τις φῶς, καὶ ὅπου μόλις δύναται τις νὰ στραφῇ. Ἀρ' οὐ σοὶ δεῖξῃ κιβωτάριον ψηφοθητημένον μὲ ἐλέφαντα καὶ κόχλον, σκευὴ τινὰ ἐκ σινικῆς ἀργίλλης, ἀγγεῖόν τι ἰαπωνικόν, ὃ ἔμπορος σοὶ λέγει, ὅτι ἔχει κάτι ἰδιαιτέρον ἐπίτηδες διὰ σέ, σύρει κιβωτάριον τι, ὅπερ ἀνατρέπει ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ ἰδοὺ ἐπ' αὐτῆς σωρὸς οὐδαμίνων τιων πραγμάτων : ῥιπίδιον ἐκ πετρῶν ταῶνος, π.χ., βραχιόνιον ἐξ ἀρχαίων τουρκικῶν νομισμάτων, προσκεφαλάδιον ἐκ τριχῶν καμήλου, μὲ τὸ μονόγραμμα τοῦ σουλτάνου χρυσοκέντητον, μικρόν τι κάτοπτρον περσικὸν φέρον ζωγραφημένην σκηνὴν τινα ἐκ τοῦ Βιβλίου τοῦ παραδείσου, σπάθην τινὰ μικρὰν ἐξ ὀστράκου χελώνης, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ τοῦρκοι τρώγουν τὸ γλυκὸν ἀπὸ βύσσινον, ἀρχαίαν τινὰ ταινίαν τοῦ παρασῆμου τοῦ Ὀσμάνι. Δὲν σοὶ ἀρέσκει τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά ; Ἀνατρέπει ἄλλο κιβωτίδιον ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ τὸ κιβωτίδιον τοῦτο ἦτο προωρισμένον ἐπίτηδες διὰ σᾶς μόνον. Ἰδοὺ εἷς δόδους ἐλέφαντος τεθρυσημένος, ἐν βραχιόνιον τῆς Τραπεζοῦντος, τὸ ὁποῖον φαίνεται πλόκαμος ἀργυροῦς, ἐν εἰδῶλιον ἰαπωνικόν, ἐν σκυτάλιον κτένιον τῆς Μέκκας, ἐν μέγα κοχλιάριον τουρκικόν μὲ διάτρητα ἀραβουργῆ, εἷς παλαιὸς ναργιλῆς ἐξ ἐπιχρῶσου ἀργύρου μὲ εἰκόνας, πετράδια ἐκ τῶν ψηφιδωτῶν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἐν πετρὸν ἐρωδιῶν, ὅπερ ἐκόσμηι τὸ σαρίκιον Σελῆμ τοῦ Γ', ὃ ἔμπορος σᾶς τὸ βεβαῖο ὡς ἄνθρωπος τίμιος. Δὲν εὐρίσκετε κανὲν τῆς ἀρεσκείας σας ; Ἀνατρέπει ἄλλο κιβωτάριον, ἐξ οὗ καταπίπτει ἐν ὧν στρουθοκαμήλου τοῦ Σενάκρ, ἐν καλαμάριον περσικόν, ἐν δακτυλίδιον δαμασκηνωτῶν, ἐν τόξον τῆς Μιγρελίας μετὰ τῆς ἐκ δέρματος ἀλκῆς φαρέτρης του, εἷς δικόρυφος σκοῦρος κирассаянός, ἐν κομπολόγιον ἀπὸ ἱασπιν, μία μυροθήκη ἐκ χρυσοῦ σμαλτωμένου, ἐν περιάπτου τουρκικόν, μία μάχαιρα καμήληλάτου, ἐν φιλιδίον ἀπὸ ἀτάρ-γούλλ.

Πρὸς Θεοῦ, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν σᾶς ἀρέσκει ; Δὲν ἔχετε νὰ κάμετε δῶρα ; Δὲν συλλογίζεσθε τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς σας ; Δὲν ἔχετε καρδίαν διὰ τοὺς φίλους σας ; Ἀλλ' ἴσως ἐνδιαφέρεσθε διὰ τὰ ὑφάσματα καὶ τοὺς τάπητας· καὶ ὡς πρὸς τοῦτο εἶνε πρόθυμος νὰ σᾶς προσφέρῃ τὴν φιλικὴν του ὑπηρεσίαν.—Ἰδοὺ εἷς μανθῦας γραμμωτὸς τοῦ Κουρδιστάν, μιλόρδ' ἰδοὺ μία λεοντῆ, ἰδοὺ εἷς τάπης τοῦ Χαλεπίου μὲ χαλύβδινα καρφάκια, ἰδοὺ εἷς τάπης τῆς Κασαβλάγκας ἔχων πάχος τριῶν δακτύλων καὶ διατηρούμενος διὰ τέσσαρας γενεάς, ἐγγυημένος· ἰδοὺ, ἐξοχώτατε, τὰ παλαιὰ προσκέφαλα, αἱ παλαιὰ χρυσοῦφαντοι ζῶναι καὶ τὰ παλαιὰ μετὰξίνα περιπόδια, ξεθαρισμένα καὶ τριμμένα ὀλίγον, ἀλλὰ κεντημένα ὄμως, ὅπως σήμερον κανεῖς δὲν ἐμπορεῖ νὰ σᾶς τὰ κεντήσῃ, καὶ ἑκατομῦρια ἂν δώσετε. Σεῖς, καθαλλέρο, σεῖς, ὅστις ἤλθετε συνωδευμένος ἀπὸ φίλον, σᾶς λέγω νὰ πάρετε αὐτὴν τὴν παλαιὰν ζῶνην, σᾶς τὴν δίδω διὰ πέντε ναπολεόντεια, καὶ ἀποφασίζω νὰ τρώγω μίαν ἐβδομάδα ψωμὶ καὶ σκόρδον.—Ἐὰν μὴδ' αὐτὰ σέ δελεάσουν, σοὺ λέγει εἰς τὸ οὖς ὅτι ἤμπορεῖ νὰ σᾶς πωλήσῃ τὸ σχοινίον, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ περιδῶντοι βωβοὶ τοῦ Σεραγίου ἐστραγγάλισαν τὸν Νασσούχ πασᾶν, τὸν μέγαν βεζίρην Μωάμεθ τοῦ Γ', ἐὰν δὲ σὺ γελᾷσῃς κατὰ πρόσωπόν του καὶ τοῦ εἴπῃς, ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ χάπτεις, αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἐξυπνος ἐγκαταλείπει τὸ θέμα, καὶ κάμνει τὴν τελευταίαν ἀπόπειράν του, ῥίπτων ἐμπρός σου μίαν οὐρὰν ἵππου, ἐξ ἐκείνων, ἃς ἔφερον ἐμπροσθεν καὶ ὅπισθεν τῶν πασάδων· μίαν χύτρην γιαντιστάρων, τὴν ὁποίαν ἤρπασεν ὁ πατὴρ του, ῥαντισμένην ἀκόμη ἀπὸ τὸ αἶμα, κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς περιφῆμου σφαγῆς· ἐν τεμάχιον τῆς σημαίας τῆς Κριμαίας, μὲ τὴν ἡμισέληνον καὶ τοὺς ἀστέρας ἀργυροῦς· μίαν λεκάνην κεκοσμημένην μὲ ἀχάτας· ἐν μαγκάλιον χαλκοῦ τορευτῶν· κημὸν γοργοκαμήλου μετὰ τῶν κόγχυλιῶν καὶ κωδωνίων του· ἐν μαστίγιον εὐνούχου ἐκ δέρματος ἵπποποτάμου, ἐν χρυσοδεμένον κοράνιον, ἕνα τελαμῶνα τοῦ Χορσάν, ἐν κηροπήγιον ἐξ ὄνουχο ἀστοῦ, ὥστε ἐπὶ τέλους ἡ φαντασία σου ἐξάπτεται, αἱ ἰδιοτροπίαι σου ἐξεγειρόνται, καὶ σὲ καταλαμβάνει ἡ παράλογος ἰδέα νὰ τοῦ ῥίψῃς ἐκεῖ καὶ βελάντιον, καὶ ὠρολόγιον, καὶ ἐπικνωφόριον, καὶ νὰ τοῦ εἴπῃς :—Φορτώσατέ με !—καὶ τῇ ἀληθείᾳ πρέπει νὰ εἶνέ τις υἱὸς πολὺ περιεσκεμμένος καὶ πατὴρ μὲ πολλὴν κρίσιν διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸν πειρασμόν. Πόσοι καλλιτέχνη ἐξῆλθον ἐκεῖθεν κατεστραμμένοι ὡς ὁ Ἰωβ, καὶ πόσοι πλοῦστοι κατέφαγον ἐκεῖ τὴν κληρονομίαν των !

Ἀλλὰ πρὶν ἢ μεγάλη ἀγορὰ κλείσῃ, ἀνάγκη νὰ κάμωμεν ἕνα γύρον ἀκόμη, διὰ νὰ ἴδωμεν ποῖον θέμα καθόλου μᾶς παρουσιάζει κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν. Ἡ κίνησις τοῦ πλήθους τότε

μένων δλίγων γραμμῶν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς *Ἑστίας*, συμπληροῦντες κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ὀνόματα, ὧν τὸ πρωτότυπον, γεγραμμένον καθ' ἣν ἐποχὴν ἔζων ἔτι τὰ ὑπαινισσόμενα πρόσωπα, παρατίθησι τὰ ἀρχικὰ μόνον στοιχεῖα.

Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν τῷ ἐξοχικῷ πύργῳ τῆς Γεωργίας Σάνδ, ὀνομαστῆς μυθιστοριογράφου, ἧς τὸν βίον διηγήθη ἤδη πρὸ πολλοῦ ἡ *Ἑστία* εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς.

Ἡ οἰκοδέσποινα, γυνὴ διάσημος ὑπὲρ πάντας τοὺς συγχρόνους αὐτῇ διὰ τε τὸ καλλιτεχνικὸν αὐτῆς τάλαντον καὶ τὴν δημιουργικὴν τῆς μεγαλοφυΐαν, ἀγαπωμένη δ' ἐπίσης καὶ θαυμαζομένη παρὰ τῶν γνωρίζοντων τὴν ἄπειρον τῆς καρδίας τῆς ἀγαθότητα, ἐξένιζε τότε ἐν Νοῶν τὸν Σοπὲν, ὃν πρὸ μικροῦ μόλις χρόνον εἶχε σώσει διὰ τρυφερᾶς θεραπείας ἀπὸ τῶν δυνύχων τοῦ θανάτου, καὶ παρεῖχεν αὐτῷ πᾶσαν ἐκείνην τὴν μητρικὴν θωπιάν, εἰς ἣν ὀφείλει σήμερον ὁ μουσικὸς κόσμος τοὺς ὑστάτους φλόγγους τοῦ περιπαθοῦς μουτουργοῦ.

Πυκνὸς ὄμιλος καλλιτεχνῶν, συγγραφέων καὶ ἠθοποιῶν ἐπλήρου τὸ φιλόξενον μέγαρον τῆς μεγαλοφυοῦς γυναικός. Πλὴν τοῦ Λιτζτ, ὃν εἶχε συνοδεύσει ἐκεῖσε διάσημος ἀριστοκράτης τοῦ παρισινοῦ κόσμου, ὠραία καὶ πνευματώδης γυνή, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἀραβέλλα, διέμενε τότε ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Νοῶν ὁ ἐξοχος ζωγράφος Δελακροά, ἡ περιλάλητος ἀοιδὸς Παυλίνα Βιαρδὸ, καὶ πολλὰ ἄλλα σύγχρονοι ἐπισημότητες, αἵτινες, ἐνούμενοι μετὰ τῶν συγγενῶν, τῶν φίλων τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ἐξοχικῶν γειτόνων τῆς οἰκοδεσποίνης, συναπετέλουν ἀποικίαν σχεδὸν ὀλόκληρον.

Ἡ φιλοξενία τῆς Σάνδ παρεῖχε πᾶσαν ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ξένους τῆς. Οἱ τὴν θήραν ἀγαπῶντες εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν κύνες καὶ θηρευτικὰ πυροβόλα, οἱ τῆς ἀλιείας φίλοι ἀνάτια καὶ δίκτυα, μεγαλοπρεπῆς δὲ κῆπος ἀνέπτυσσε τὰς σκιεράς του δεινροστοιχίας καὶ τοὺς θαλεροῦς του τάπητας πρὸ τῶν βημάτων τῶν ἀγαπῶντων τοὺς μονήρεις περιπάτους. Ὁ ἕκαστος διέτριβεν εἰς ὅ,τι ἤθελεν. Ὁ Λιτζτ καὶ ὁ Σοπὲν συνέθετον μελωδήματα· ἡ Βιαρδὸ ἐμελέτα τὸν *Προφήτην*· ἡ οἰκοδέσποινα ἔγραφε μυθιστορήματα διὰ τὴν *Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων*, καὶ οὕτω πάντες οἱ ἄλλοι. Τὴν ἔκτην ὥραν τῆς ἑσπέρας συνηθοίζοντο πάντες περὶ τὴν τράπεζαν τοῦ γεύματος, καὶ δὲν ἀπεχωρίζοντο πρὸ τῆς τρίτης ὥρας τῆς πρωίας. Ἐνωεῖται δὲ ὅτι μέγα μέρος τῶν θελητικῶν ἐκείνων ἐσπερίδων ἐπλήρου ἡ μουσική.

Ὁ Σοπὲν σπανίως ἔπαιζε, καὶ μόνον ὁσάκις ἦτο βέβαιος καὶ ἀσφαλὴς περὶ τῆς τελειότητος τῆς ἐκτελέσεως, ἀπερᾶσιζε νὰ καθίσῃ πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ὁ Λιτζτ τούναντιον ἔπαιζε πάντοτε, ἀδιαφορῶν ἐντελῶς ἀνεπαίξει καλῶς ἢ κακῶς.

Ἐσπέραν τινὰ τοῦ Μαΐου, μεταξὺ τῆς ἐνδεκάτης ὥρας καὶ τοῦ μεσονυκτίου, πᾶσα ἡ φιλικὴ ὁμήγυρις ἦτο συνηγμένη ἐντὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης. Τὰ μεγάλα παράθυρα ἦσαν ἀνοικτὰ πρὸς τὴν πλησιεῖσιν σελήνην, αἱ ἀηδόνες ἔψαλλον ὑπὸ τὰ φύλλα, καὶ ὄξυ ἄρωμα οἰνάνθης καὶ ῥόδων εἰσέπνεεν ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὴν αἴθουσαν. Ὁ Λιτζτ ἐξετέλει νυκτερινὴν τινὰ μελωδίαν (*Nocturne*) τοῦ Σοπὲν, διανθίζων ὅμως αὐτὴν κατὰ τὴν συνήθειάν του, ἀναμιγνύων ποικίλα μὴ ὑπάρχοντα, βραδύων ἢ ταχύων τὸ μέλος κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του, καὶ μεταβάλλων αὐτὸ ἵνα παραγάγῃ μείζονα, ὡς ἐνόμιζεν, ἐντύπωσιν. Ὁ Σοπὲν πολλάκις κατ' ἐπανάληψιν ἐφάνη ἀνησυχῶν καὶ τεταραγμένος, τέλος δὲ, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ καταστείλῃ ἑαυτὸν, ἐπλησίασεν εἰς τὸ κλειδοκυμβάλον καὶ εἶπεν εἰς τὸν Λιτζτ μετ' ὄλης του τῆς ἀγγλικῆς ἀπαθείας :

— Κάμε μου τὴν χάριν. ἀγαπητὲ, ὁσάκις μοῦ κάμνης τὴν τιμὴν νὰ παίξῃς ἰδικὰς μου συνθέσεις, νὰ παίξῃς ὅ,τι εἶνε γραμμένον· εἰ δὲ μὴ, παίξῃς ἄλλο πρᾶγμα. Ὁ Σοπὲν μόνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μεταβάλλῃ τὸν Σοπὲν.

— Αἶ, τότε λοιπὸν, παίξῃς μόνος σου! ἀπήντησεν ὁ Λιτζτ καὶ ἠγέρθη κάπως πειραγμένος.

— Εὐχαρίστως, ὑπέλαβεν ὁ Σοπὲν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐσθέσθη ὁ λαμπτήρ ὑπὸ μικρᾶς τινοῦ λαμπυρίδος, ἧτις εἶχε καύσει τὰς πτέρυγὰς τῆς εἰς τὸ φῶς. Ἡθέλησαν νὰ τὴν ἀψώσιν ἐκ νέου, ἀλλ' ὁ Σοπὲν ἀντέστη.

— Ὁχι, εἶπε· σβύσατε μάλιστα, σὰς παρακαλῶ, καὶ τὰ κηρία· μ' ἀρκεῖ τὸ φῶς τῆς σελήνης.

Καὶ καθίσας ἔπαιξε. . . ἔπαιξεν ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον ὥραν.

Πῶς ἔπαιξε δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ τὸ περιγράψωμεν. Ὑπάρχουσι συγκινήσεις, ἃς αἰσθάνεται τις ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ. Ἡθελεῖ τις εἶπει, ὅτι εἰς τὴν αἰ ἀηδόνες ἵνα τὸν ἀκούσωσι, καὶ αὐτὰ τὰ ἄνηθ' ἐρῶφρον ὡς δρόσον τούρναυ τοῦ οὐράνιον ἐκείνο μέλος. Τὸ ἀκροκτῆριον ἐν σιωπηρῇ ἐκστάσει μόλις ἀνέπνεε, καὶ ὅτε ὁ γόγῃς ἔπαυσε, πάντων τὰ ὄμματα ἦσαν δακρυόβρεκτα, πρῶτα τοῦ Λιτζτ. Ἡγέρθη οὗτος καὶ ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸν Σοπὲν, ἀναφωνῶν :

— Εἶχες δίκαιον, φίλε μου! Τὰ ἔργα μεγαλοφυΐας ὡς ἡ ἰδική σου εἶνε ἱερά. Εἶνε βεβήλωσις νὰ τὰ ἐγγίξῃ τις. Εἶσαι ἀληθινὸς ποιητής· ἐγὼ εἶμαι σχοινοβάτης ἐμπρός σου.

— Α, μπᾶ! ὑπέλαβε ζωηρῶς ὁ Σοπὲν· ἔχομεν καθεὶς τὸ εἶδός μας καὶ τίποτε ἄλλο. Ἡξέυρεις πολὺ καλὰ, ὅτι κἀνεὶς εἰς τὸν κόσμον δὲν παίξει καθὼς σὺ τὸν Βεγθόβεν καὶ τὸν Βέμπερ. Κάμε μου τὴν χάριν, παίξέ μου τὸ *adagio* τοῦ Βεγθόβεν εἰς *do dièze*, ἀλλὰ παῖξέ το μετὰ τὰ σωστά σου, ὅπως παίξεις ὅταν θέλῃς.

Ὁ Λιτζτ ἔπαιξεν ἀληθῶς τὸ βραδὺ ἐκείνο μέ-